

แนวตอบและเฉลย

1. เฉลยการประเมินผลก่อนเรียน

1-4	11-2	21-3	31-1	41-2
2-1	12-1	22-1	32-1	42-3
3-4	13-1	23-1	33-2	43-4
4-3	14-1	24-4	34-2	44-2
5-2	15-3	25-4	35-2	45-2
6-2	16-3	26-2	36-2	46-3
7-3	17-2	27-1	37-4	47-2
8-2	18-2	28-3	38-3	48-4
9-3	19-3	29-1	39-3	49-1
10-4	20-4	30-1	40-1	50-2

2. แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้และแบบฝึกหัด บทที่ 1

กิจกรรมการเรียนรู้ 1

1. ข้อความแต่ละคู่มีความหมายแตกต่างกันคือ

- 1.1 แหลมมลายู เป็นคำที่ชาวยุโรปยุคล่าอาณานิคมเรียกดินแดนทางตอนใต้ของไทยต่อกับมาเลเซีย
- 1.2 ปากใต้ เป็นคำโบราณที่ใช้เรียกดินแดนภาคใต้ คำว่า ปาก หมายถึง ฝายหรือข้าง คำปากใต้ปรากฏในเอกสารโบราณ เช่น พระราชกำหนดเกล้าสมัยอยุธยา
ปักข์ใต้ เป็นคำที่ใช้เรียกดินแดนภาคใต้ปัจจุบัน เคยปรากฏคำนี้ในเอกสารโบราณ เช่น ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช
- 1.3 สี่จังหวัดภาคใต้ หมายถึง จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล ต่างเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ประชาชนสี่จังหวัดนี้ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง สี่จังหวัดภาคใต้และเพิ่มสงขลาอีกหนึ่งจังหวัด เพราะบางส่วนของสงขลามีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย

ต่างกันที่ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดสงขลานั้นนับถือศาสนาพุทธ กรณีที่ไม่เรียกจังหวัดภาคใต้ เพราะไม่ต้องการแบ่งแยกชนในชาติ

2. สภาพภูมิศาสตร์ ภาคใต้มีฝั่งทะเล 2 ด้าน ด้านตะวันตกติดกับทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย มีเกาะจำนวนมากกว่าฝั่งตะวันออก ชายฝั่งด้านตะวันตกเป็นที่ราบแคบ ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่สูง ๆ ต่ำ ๆ ฝั่งด้านนี้เคยเป็นเส้นทางเดินเรือของชาวอินเดียและชาติต่าง ๆ ฝั่งทะเลด้านตะวันออกมีที่ราบมากกว่าฝั่งตะวันตก นอกจากที่ราบใกล้ภูเขาแล้วยังมีสันทรายชายทะเล สันทรายนี้เกิดจากคลื่นลมพัดพาทรายมาทับถมนับนานปี จนเกิดแผ่นดินใหม่ เหมาะแก่การตั้งชุมชน ดังเช่นจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. สมัยประวัติศาสตร์ยุคเริ่มแรก ประมาณไม่ต่ำกว่าพุทธศตวรรษที่ 7-8 วัฒนธรรมอินเดียแผ่อิทธิพลมาสู่ภาคใต้ คนภาคใต้ยุคนั้นนอกจากคนไทยแล้วยังมีชนอีกหลายเผ่า ต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง วัฒนธรรมจากอินเดียเป็นแกนสำคัญทำให้เกิดบูรณาการทางวัฒนธรรมและการเมือง จากจดหมายเหตุจีนและเอกสารอื่น ๆ กล่าวถึงชุมชนใหญ่ในภาคใต้ เช่น ตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ดังกาสูกะ (ปัตตานี) และศรีวิชัย (ไชยา) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาดินแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ ตามลำดับ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

✓..... 1	✓..... 6
x..... 2	✓..... 7
✓..... 3	x..... 8
x..... 4	✓..... 9
x..... 5	x..... 10

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

1. เด็กชายมีโอกาสรียนหนังสือที่วัด มีพระเป็นครู โดยเริ่มต้นเรียนวันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครู มีพิธีไหว้ครูและสวดสัจดีบุชาครู ครูเริ่มสอนให้อ่านและเขียนสระก่อน จากนั้นจึงสอนพยัญชนะการประสมอักษรและแจกลูกตาม

- มาตราแม่ต่าง ๆ เมื่ออ่านและเขียนได้แล้ว จึงฝึกการอ่านวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ นอกจากการเรียนภาษาไทยแล้ว เด็กต้องเรียน อ่าน เขียน อักษรขอมด้วยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระบบทวินไบลานที่งานด้วยอักษรขอม เด็กหญิงมักฝึกทอผ้าและเย็บปักถักร้อย เพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้าน ส่วนเด็กไทยมุสลิมมักเรียนหนังสือที่บ้านหรือปอเนาะ โดยฝึกการเขียนและอ่านอักษรยาวี และอักษรอาหรับ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอ่านคัมภีร์อัลกุระอาน
2. การสืบทอดความรู้ทางช่างฝีมือ มักสอนหรือถ่ายทอดในกลุ่มอาชีพเหมือนกัน หรือในครอบครัวเดียวกัน
 3. ก่อนมีระบบการพิมพ์ เพื่อเผยแพร่วรรณกรรม ชาวภาคใต้ที่รู้หนังสือมีส่วนช่วยคัดลอกวรรณกรรมลงหนังสือบุค หรือสมุดข่อย เท่ากับช่วยเผยแพร่วรรณกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

แบบฝึกหัดท้ายบท

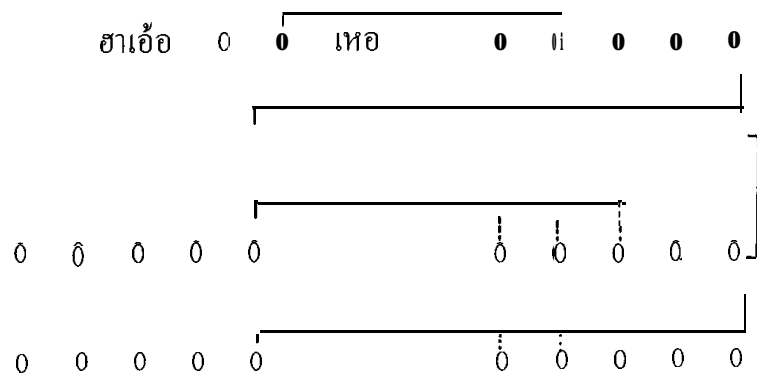
1. การศึกษาความเป็นมาของภาคใต้ ต้องอาศัยความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เช่น จดหมายเหตุของชาติต่าง ๆ ที่บันทึกเรื่องราวการเดินทาง ถัดมาคือหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เช่น โบราณวัตถุและโบราณสถาน อาทิ พุทธรูป เทวรูป สถูป และเจดีย์ ฯลฯ ความรู้ทางภาษาและตัวอักษรโบราณก็มีส่วนช่วยในการศึกษาข้อมูล รวมทั้งการศึกษาสภาพปัจจุบัน เช่นด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นตัวอย่างข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาความเป็นมาของภาคใต้
2. ภูมิหลังของภาคใต้
 - ฝั่งทะเลด้านตะวันตก มีที่ราบแคบ ๆ พื้นที่ส่วนใหญ่สูง ๆ ต่ำ ๆ มีชุมชนเล็ก ๆ มีเมืองที่สำคัญ เช่น ตรัง และตะกั่วป่า ชาวอินเดียเดินทางมาขึ้นที่ฝั่งนี้แล้วเดินทางบกไปยังฝั่งตะวันออก เมืองที่สำคัญดังกล่าวจึงมีร่องรอยของโบราณวัตถุและโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ
 - ฝั่งทะเลด้านตะวันออก มีที่ราบกว้างกว่าฝั่งตะวันออก คือที่ราบใกล้ภูเขาและสันทรายชายทะเล ซึ่งอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นที่ตั้งชุมชนใหญ่ เช่น นครศรีธรรมราช และไชยา ชาวอินเดียที่เดินทางจากฝั่งตะวันตก นำศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธมาเผยแพร่และสืบเป็นวัฒนธรรมมาจากปัจจุบันนี้

- บริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่าง มีทะเลต่อเนื่องจากฝั่งตะวันออก เรื่อยไปจนถึงฝั่งประเทศมาเลเซีย ก่อนที่ศาสนาอิสลามเข้ามา มีอิทธิพล สำคัญ ศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธมหายานได้เข้ามาก่อนแล้ว ปัจจุบันพบ โบราณวัตถุและโบราณสถานเป็นหลักฐานสำคัญ
- 3. ความเชื่อดั้งเดิมของชาวใต้ คือความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และไสยศาสตร์ ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 ชาวอินเดียได้นำศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ เข้ามาเผยแผ่จนศาสนาทั้งสองเป็นที่ยอมรับและศรัทธาจากประชาชน โดยเฉพาะศาสนาพุทธเป็นหลักมั่นคงและเป็นศาสนาประจำชาติจนปัจจุบัน แต่มี ข้อสังเกตว่าความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาพุทธและศาสนาฮินดูได้ผสมผสานเป็น วัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้านจนทุกวันนี้ ส่วนศาสนาอิสลามได้เผยแผ่มา ยังดินแดนภาคใต้ตอนล่าง ศูนย์กลางสำคัญคือปัตตานี ปัจจุบันประชาชน จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นไทยมุสลิม สุดท้ายคือศาสนาขงจื้อซึ่งเข้ามา พร้อมกับชาวจีนที่เดินทางขึ้นฝั่ง ณ เมืองท่าภาคใต้ และได้ตั้งหลักปักฐานจน กลายเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน สืบทอดวัฒนธรรมด้านศาสนา และความเชื่อมา จนทุกวันนี้
- 4. การศึกษาของชาวภาคใต้ในอดีตเหมือนชาวไทยทั่วไป ก็นิยมให้เด็กชายได้ เรียนหนังสือที่วัด มีพระเป็นครู เพื่อจะได้บวชเรียนต่อไป ส่วนเด็กหญิงก็เรียน เย็บปักถักร้อยที่บ้านเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้าน การที่เด็กชายสามารถเขียน อ่านอักษรไทยและอักษรขอมได้ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จึงมีความชำนาญ สามารถ แต่งหรือคัดลอกลงในหนังสือบุดหรือสมุดข่อย และใบลาน จึงชี้ให้เห็นว่า การศึกษามีส่วนส่งเสริมการสร้างและการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้าน

3. แนวตออบกิจกรรมการเรียนและแบบฝึกหัดบทที่ 2

กิจกรรมการเรียนที่ 1

1. เพลงขำน้องหรือบางที่เรียกเพลงร้องเรือของภาคใต้ หมายถึงเพลงกล่อมเด็ก ภาคกลาง คำว่าขำน้องหมายถึงกล่อมน้อง หรือกล่อมลูกคำว่าขา อาจหมายถึง บุษบา คือบุษบาแม่ซ้อ แม่ซ้อหมายถึงเทวดาหรือผีรักษาทารก คำว่าร้องเรือนั้น อาจเปรียบเทียบแปลเสมือนเรือ แม่หรือพี่เลี้ยงเป็นผู้ไกวเปลหรือโล้เรือ ทำให้ เด็กก้อยหลับด้วยความสุข ตัวอย่างรูปแบบเพลงร้องเรือ

ฮาเอื้อ นอนหลับเหอ	นอนหลับให้เต็มตา
เขาไล่ควายมา	เจ้าพญาควายแเอ้
พอหวั่นเข็นย่ำ	ควายแเอ้มันร่ำหาแม่
เจ้าพญาควายแเอ้	พลัดแม่ เมื่อยามเข็นเหอ

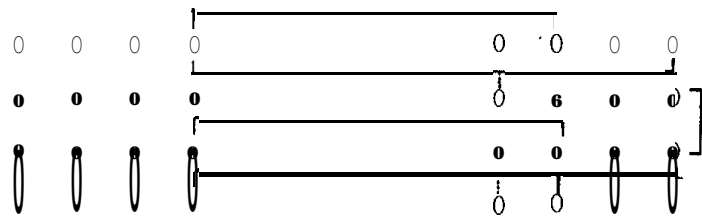
2. เพลงขำน้องสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมภาคใต้หลายประการเช่น สะท้อนสภาพบ้านเมืองบ่งบอกถึงความสำคัญในด้านต่าง ๆ เช่น ความเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนา การค้าและการทำมาหากิน สะท้อนภาพประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การทำบุญเดือนสิบ พิธีลากพระเดือนสิบเอ็ด และสะท้อนความเชื่อค่านิยม โลกทรรศน์ของชาวใต้สมัยนั้น เช่น ค่านิยมมีต่อบุคคลหรืออาชีพ ค่านิยมมีต่อพฤติกรรมของหญิงและชาย รวมทั้งนำความรู้จากการได้ฟัง หรือได้อ่านวรรณกรรมแล้วนำมาเล่าหรือเปรียบเทียบกับชีวิตได้อย่างน่าสนใจ
3. ปันตนเป็นลักษณะการประพันธ์หรือร้อยกรองภาษามลายูอย่างหนึ่งของวรรณกรรมไทยมุสลิมใช้เป็นบทขับร้องต่าง ๆ รวมทั้งนำมาเป็นเพลงกล่อมเด็ก อุเละตีโดร หมายถึงเพลงกล่อมเด็ก อุเละ หมายถึงบทกล่อม ตีโดร หมายถึงนอน
4. เพลงกระเช้าหรือหยอกล้อระหว่างเด็ก เพื่อความสนุกสนานแห่งชีวิตวัยเยาว์ รูปแบบของเพลงเป็นร้อยกรองสั้น ๆ มีคำคล้องจองระหว่างวรรค เนื้อหาที่นำมาร้องนอกจากเป็นการหยอกล้อกันแล้ว ยังนำสิ่งแวดล้อมของเด็กมาประกอบ เช่น เพลงจุ่มจี

จุ่มจุ่มปิด	จุ่มแม่สีพูด
จุ่มแม่ดารา	พุทธาเป็นดอก
หมากงอกเป็นใบ	มุ้งมุ้งลงไป
ว่ายนํ้ากุกกิก	ลักแก่งลักแก่ง

บทนี้สะท้อนเห็นสิ่งแวดล้อม เช่น บอกชื่อพันธุ์ไม้มีต้นพุทธา ต้นหมากบอกถึงชื่อบุคคลมีแม่สีพูด และแม่ดารา บอกถึงการอาบน้ำในลำคลอง หรือแม่น้ำในตอนใกล้ค่ำ (มุ้งมุ้ง) และถึงบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งน้ำ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. หนึ่งตะลุงนำรูปแบบและเนื้อหาจากกลบทศิริวิบูลกิตต์ไปใช้ในการขับกลอนประกอบการแสดง เพื่อความไพเราะและเร้าอารมณ์ผู้ชม เช่น บทเทวดา นิยมใช้กลบทสัมผัสสระบ้าง หนึ่งตะลุงเรียกบทเทวดา มีปลายเสียงกระแทก กระทั่ง บ่งบอกถึงการแสดงเทวดาทรีกลบทที่ใช้คำตาย มักใช้กับบทยักษ์ ฟังดูจริงจัง และเกรี้ยวกราด หนึ่งตะลุงมักนำรูปแบบของกลอนกลบทไปสอดใส่เนื้อหาที่ตนคิดสร้างสรรค์ จึงถือว่ากลบทศิริกิตต์เป็นครูของหนึ่งตะลุง
2. “สาวน้อยร้อยชั่ง เกือกกึ่งบิตร จับระบำรำร่อน ที่ดอนเกาะใหญ่” บทนี้กล่าวถึงประวัติมโนห์รา สาวน้อยร้อยชั่งหมายถึงนางนวลสำลี ธิดาพระยาสายฟ้าฟาด นางฝันเห็นท่ารำมโนห์ราสิบสองบท และต่อมานางนวลสำลีตั้งครรภ์เพราะกินเกสรดอกบัว แต่พระยาสายฟ้าฟาดไม่พอใจจึงจับธิดาและสาวใช้ลอยแพไปติดที่เกาะกะซัง ธิดาและสาวใช้ต่างตั้งวงรำมโนห์รากันที่เกาะนั้น
3. รูปแบบมโนห์ราส่วนใหญ่เป็นกลอนสี่ วรรคละ 4-5 คำ

ส่วนรูปแบบเพลงบอกแตกต่างจากกลอนหนึ่งตะลุง เพลงบอกเองก็มีหลายรูปแบบ ตัวอย่างต่อไปนี้ บทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคที่ 1-3 มีประมาณ 6 คำ วรรคที่ 4 มีประมาณ 5 คำ ส่วนสัมผัสระหว่างบท วรรคสุดท้าย บทที่ 1 ให้วรรคที่ 2 บทที่ 2 และวรรคสุดท้ายบทที่ 2 ถึงให้วรรคสุดท้ายบทที่ 3

หนังตะลุงมีความเคารพนับถือรูปถ่ายจึงต้องวางรูปนี้ไว้บนรูปอื่น ๆ แผลงหมายถึง
 ที่เก็บรูปหนังตะลุง สานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปสี่เหลี่ยมสำหรับเคลื่อนย้ายในการ
 เดินทางได้สะดวก กรณีนำรูปถ่ายไว้ได้แผลงแสดงว่ารูปถ่ายวางอยู่ใต้รูปหนังอื่น ๆ
 เป็นการไม่ให้เกียรติและไม่นับถือผู้อาวุโส

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. เพลงซำน้องมีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทย เนื่องจากผู้เป็นแม่หรือผู้จับ
 กล่อมเคยได้ฟังเรื่องราวจากวรรณคดีไทยซึ่งเผยแพร่ หรือกระจายในท้องถิ่น
 ภาคใต้ ฟังแล้วมีความประทับใจ จึงนำมาเป็นเพลงซำน้อง ตัวอย่างเพลงซำ-
 น้องที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทย

นางรตนาเหอ	ซึ่งหาซึ่งได้
พ่อแม่หาให้	มึงไม่ชอบใจ
ไว้ได้กับอายเงาะ	มันพากันไป
มึงไม่ชอบใจ	ไปไหว้หลวงยายเงาะเหอ

บทนี้มาจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง นางรตนาคือนางรจนา ถูกเยาะเย้ยว่านาง
 ไม่รักดี ไม่ยอมแต่งงานกับผู้ชายที่พ่อแม่หามาให้กลับไปแต่งงานกับเงาะป่า และพากันไหว้
 หลวงยาย หมายถึงแม่สามีหรือบรรพบุรุษของสามี บทนี้เป็นทำนองประชดลูกสาวหัวดี
 ไม่ยอมเชื่อฟังพ่อแม่

2. คำคอน, กลอนลอดโหม่ง และกลอนสมห้องมีที่มาจากแห่งเดียวกันคือ
 ลักษณะกลอนสี่ของหนังตะลุงอย่างหนึ่ง
 - คำคอน หมายถึงทำนองกลอนหนังตะลุงนครศรีธรรมราช คอน = นครฯ
 - กลอนลอดโหม่ง นายหนังว่ากลอนสี่ได้วรรคหนึ่งเสียงดนตรีจะข้อนโหม่ง
 ตอนท้าย 4 ที โดยตีลูกเสียงแหลม 2 ครั้ง และเสียงทุ้ม 2 ครั้ง เมื่อจบบทหนึ่ง ๆ
 ดนตรีจะตีลูกเสียงแหลม 2 ครั้ง และเสียงทุ้ม 4 ครั้ง
 - กลอนสมห้อง หมายถึงกลอนสี่ สี่ลาข้อย่างกลอนลอดโหม่งเป็นบทเกี่ยว
 พาราตี และบทอศจรรย์อย่างวรรณคดีไทย
3. ตำนานมโนห์ราสำนวนของขุนอุปถัมภ์นรากร จังหวัดพัทลุง กล่าวถึงนางนวล
 สำลี ธิดาพระยาสายฟ้าฟาด นางฝันเห็นตำรามโนห์รา ทั้ง 12 บท ต่อมานางได้
 ตั้งครรภ์เพราะกินเกสรดอกบัว เป็นผลให้ลูกลอยแพ แพ้ไปติดที่เกาะกะซัง

พร้อมกับเริ่มฝึกการแสดงรำโนห์ราที่เกาะนี้ ขุนศรีศรัทธาบุตรนางนวลสำลี ได้แสดงมโนห์ราเป็นที่แพร่หลาย จนพระยาสายฟ้าฟาดยอมรับ และอนุญาตให้บุตรหลานกินบ้านเมือง ส่วนของนายซ้อ สิวายพราหมณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวถึงพระศรีสังหรบุตรท้าวโกสินทร์ เทียบรำโนห์ราเป็นที่ อับอายแก่บิดามารดา พระศรีสังหรถูกลอยแพพร้อมกำนัล 12 คน ปรากฏว่าแพไปติดที่เกาะกะชังเช่นเดียวกับสำนวนข้างต้น

4. นายปานบอด เป็นศิลปินแสดงการร้องเพลงบอก มีปฏิภาณยอดเยี่ยม เช่น ครั้งประชันฝีปากกับนายรอดหล่อ เพลงบอกอีกคณะหนึ่ง โดยนายรอดหล่อ โจมตีนายปานบอดทันทีว่านายปานบอดยังอ่อนวัยแถมตาพิการ เหมือนเรือเล็ก เหตุใดจึงกล้ามาเล่นในท้องสมุทรอันยิ่งใหญ่อย่างนายรอดหล่อ นายปานบอด ก็ตอบได้ด้วยปฏิภาณว่า

“วันนี้ปานมากับเรือไฟ	จะกลัวอะไรกับคลื่นลม
เอาถ่านระดมให้จักรมันผัน	ปานเล่นให้ควันเขียว
ถึงปานไม่มีลูกตา	น้ำรอดแก้วว่าปละเดียว
แต่ปานยังเที่ยวเล่นหนังได้	ทั้งที่ไม่มีตา
ยังสะดวกได้ไม่ลำบาก	เที่ยวเล่นงานนางงานศพ
ปานเที่ยวไปจับพัทลุง	จนฟันไปสงขลา
อาชีพของน้องคลองดี	ทั้งที่ไม่มีลูกตา
หรือรอดนึกว่าปานเป็นคน	ตาบอดแล้วจนสตางค์
ยังดีกว่ารอดมีตา	เป็นคนเที่ยวค้ำน้ำฝั่งจาก
เขาค้ำมากแกขายไม่คล่อง	น้ำรอดต้องหมองหมาง”

5. “ภิกษุอันอุดม ศาสตราคมอันเชี่ยวชาญ หัวเศียรอันห้าวหาญ หลหมานพลัดคมะมุ ทั้งนางพระสุชา เมขลาสินธุ”
กลอนทำอุบาทว์นี้ กล่าวถึงตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ และเทพบางองค์ ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ได้แก่ พิกษุผู้เลิศด้วยวิชาการ หัวเศียรคือทศกัณฐ์ผู้มีความกล้าหาญ รวมทั้งหลหมานพลัดคมะมุ คือหนุมาน และพระลักษมณ์ จากนั้นกล่าวถึงนางพระสุชาคือนางธรรณี เมขลาสินธุ คือนางเมขลาผู้รักษาห้วงน้ำ

4. แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้และแบบฝึกหัดบทที่ 3

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1

1. สมุดไทย-คำว่าสมุด สันนิษฐานว่ามาจาก “สัมปฏฺ” ภาษาสันสกฤตและสัมปฏฺญ” ภาษาบาลีต่างหมายถึงผอบและกล่องหีบ เมื่อคำนี้ผ่านเข้าไปในเขมร เปลี่ยนรูปเป็น “สมปฺตร” หรือ “สมปฏฺญ” ออกเสียงเป็น “สมบด” หมายถึงแผ่นกระดาษที่ใช้เขียนอักษรเมื่อใช้เป็นภาษาไทยแปลงรูปเป็น “สมุด” คำเขมรในภาษาไทยหลายคำมักออกเสียง บ เป็น ม เช่นสมบุก หมายถึงร้องนกร้องเป็นสมมุก เราเขียนเป็นสามมุก

หนังสือบุค-คำว่าบุคอาจมีรากคำจากภาษาสันสกฤตว่า “ปุสตกะ” ภาษาบาลีว่า “ไปตุตกะ” หมายถึงคำกริยา, ผ่าเปลือกไม้รูปเป็นในที่นี้ตรงกับคัมภีร์และไบลาน อันเป็นเอกสารทำนองเดียวกับหนังสือบุค ซึ่งส่วนใหญ่ทำด้วยเปลือกข่อยอย่างสมุดไทย นอกจากนี้มีคำสันสกฤตอีกคำหนึ่งคือ “ปุฏฺญ” หมายถึงการพับ ตรงกับลักษณะหนังสือบุคแต่ละหน้าพับไปพับมา อีกอย่างหนึ่งคำว่า “บุค” อาจกลายเสียงมาจาก “สมุด” เพราะพยัญชนะตัว บ และตัว ม ต่างเป็นพยัญชนะมีฐานกรณ์อยู่ที่ริมฝีปากเหมือนกัน

2. การทำหนังสือบุค มักทำจากเปลือกต้นข่อย บางท้องถิ่นใช้เถาต้นกฤษณาหรือย่านปริดหนา ชาวบ้านนำเปลือกต้นข่อยหรือเถากฤษณามาตัดเป็นท่อน ๆ บดและตำให้ละเอียด ผสมกับยางไม้ที่มีเมือกเหนียว แล้วแคะออกจากเบ้าพิมพ์ไปฝั่งแดดให้แห้งสนิทแล้วทิ้ง จากนั้นใช้ลูกสะบ้าขัดผิวหน้ากระดาษให้เรียบเสมอ ถ้าต้องการเป็นบุคสีดำก็ใช้ถ่านหรือเขม่าผสมกับน้ำข้าวทาหน้ากระดาษแล้วใช้ลูกสะบ้าขัดอีกครั้ง
3. พระธรรมผิด หมายถึงการเขียนอักษรลงหนังสือบุค แล้วเกิดความผิดพลาดโดยไม่เจตนา ความเชื่อของชาวใต้อย่างหนึ่งคือห้ามขีดฆ่าจุดลบอักษรที่เขียนผิด ผู้เขียนต้องทำวงกลมรอบตัวผิด เรียกจุดตำหนินี้ว่า “พระธรรมผิด” ใครเปิดพบเห็นอาจสักการะบูชา “พลี” ขอขมาส่วนนั้นมาทำเป็นเครื่องรางของขลัง ยึดเอาคำว่า “พระธรรมผิด” ให้เกิดความคลาดแคล้วและปลอดภัย

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2

..... ✓..... 1 ✗..... 6
..... ✓..... 2 ✓..... 7
..... ✓..... 3 ✗..... 8
..... ✓..... 4 ✓..... 9
..... ✗..... 5 ✓..... 10

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3

1. ชาวภาคใต้นิยมร้อยกรองประเภทกาพย์ เพราะเหมาะสำหรับใช้อ่านออกเสียงอย่างภาษาถิ่นใต้ที่เรียกว่าการสวด จังหวะและลีลาของกาพย์ไม่ว่าจะเป็นกาพย์ยานี กาพย์ฉับบึง และกาพย์สุรางคนางค์ ล้วนกระชับ ชวนฟัง
2. “ราบ” หมายถึงกาพย์สุรางคนางค์ หรือกาพย์ 28 มีวรรคละ 4 คำ เท่ากัน ทำนองราบเรียบสม่ำเสมอ เหมาะสำหรับการสวดหนังสือ
3. – ตกเกลือ หมายถึงลักษณะอย่างหนึ่งของความเริ่มเป็นหนุ่มสาว หนุ่มสาวมักมีเกลือตามแก้ม เรียกเกลือทอง เกล็ดอกดอกไม้ และเกลือมาลา เกล็ดอกดังกล่าวนี้ไม่เป็นขุยหรือคันอย่างโรคเกลือ แต่เป็นแนบเนื้อไม่นานก็หาย
 - ตกน่องแน่น หมายถึง ใช้เชือกผูกขาโยงกันอย่างผูกขาไก่เดินไปมาไม่สะดวกกรณีเดินกะเผลกกะเผลกด้วยความเมื่อยล้าเรียกตีนติดน่องแน่น
 - ตกปลอก คล้ายตีนน่องแน่นแต่ใช้กับการผูกขาช้าง
 - ขี้กาเป็นฟักทอง หมายถึง ของต่ำกลายเป็นของสูง ขี้กาและฟักทองต่างเป็นพืช แต่ฟักทองมีคุณค่าและราคามากกว่า
 - เหมือนหมูได้กินสา เหมือนสุนัขกินอาม หมายถึงคนพาลได้ช่องได้โอกาสในสิ่งที่ตนต้องการสา หมายถึงกากอาหาร อาม หมายถึงของสกปรก

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 4

1. วรรณกรรมลายลักษณ์ มีประโยชน์ต่อสังคมหลายอย่างเช่น ใช้บันทึกเป็นแบบเรียน ฝึกการอ่านให้แตกฉาน ใช้เป็นมหรสพพื้นบ้านคือการสวดอ่านใน

ยามว่างอย่างเล่านิทาน สร้างความเพลิดเพลิน และสร้างคุณธรรมวรรณกรรม
ลายลักษณ์ยังให้ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น เป็นตำรายา ตำราเวทมนต์ ตำราโหราศาสตร์
ตำราคุณลักษณะคนและสัตว์

2. การแบ่งวรรณกรรมลายลักษณ์ภาคีได้ตามเนื้อหาแบ่งได้ออกเป็น 8 ประเภท
คือ 1. นิทานประโลมโลก และนิทานชาดกนอกนิบาต 2. นิทานในนิบาตชาดก
และนิยายเกี่ยวกับพุทธศาสนา 3. พระอภิธรรม และพระสูตร 4. สุภาษิตคำสอน
5. กฎหมาย 6. ตำนานและประวัติศาสตร์ 7. ตำรา 8. แบบเรียน
3. กวีชาวไทยโดยทั่วไปในอดีต ต้องการสร้างผลงานเป็นพุทธบูชา
เพื่อหวังอันสืบผลบุญเป็นประการสำคัญ ฉะนั้นวรรณกรรมภาคีได้มักไม่มีชื่อ
กวีผู้แต่งเรื่องนั้น ๆ
4. - นายเรื่อง นาใน เป็นกวีมีชื่อเสียงแห่งนครศรีธรรมราช มีชีวิตอยู่ในสมัย
รัชกาลที่ 1-2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผลงานดีเด่นคือ พระรถเมรี หรือนางสิบสอง
- พระอุดมปิฎก เป็นกวีชาวพัทลุง สอบได้เปรียญ 9 ประโยค มีตำแหน่งเป็น
พระราชาคณะในรัชกาลที่ 3 อยู่สำนักวัดหงส์รัตนาราม กรุงเทพฯ ตอนหลัง
มาอยู่พัทลุง นัยว่ามีความขัดแย้งกับรัชกาลที่ 4 แต่ไม่ทราบเรื่องใดแน่ชัด
ผลงานดีเด่นของท่านคือ เรื่องสุทธิกรรม
5. กรณีวรรณกรรมไม่ระบุสมัยที่แต่ง เราอาจพิจารณาจากเนื้อหา และสันนิษฐาน
ได้ว่ากวีน่าจะแต่งสมัยนั้น ๆ เช่นวรรณกรรมบางเล่มบรรยายศิลปะ การแสดง
หุ่นลาว หุ่นมอญ และหุ่นจีน ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 2 หรือต้นรัตนโกสินทร์
จึงสันนิษฐานได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนั้นคงแต่งในสมัยรัชกาลที่ 2 หรือสมัย
ต้นรัตนโกสินทร์

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. - เจ็ดสิบสมุทร หมายถึง เจ็ดสิบและมีเลขศูนย์ตามหลังอีก 14 ศูนย์
- ไบกัถลี พังลา หมายถึง ไบกัถยตานี กัถลี = ต้นกล้วย, พังลา = ชื่อต้นกล้วย
ชนิดหนึ่ง เดิมกล้วยนี้มาจากเมืองบังกะหล่า หรือบังคลาเทศปัจจุบันนำมา
ปลูกที่ปัตตานี หรือเมืองตานีเป็นครั้งแรก ชาวบ้านเรียกกล้วยพังลาต่อมา
กล้วยนี้นำไปปลูกที่กรุงเทพฯ ชาวภาคกลางเรียกกล้วยนี้ว่ากล้วยตานี
- ย่านปริดหนา เป็นถาวรวัตถุชนิดหนึ่งบางแห่งเรียกย่านกฤษณา ถေးของมันมา
ใช้ทำหนังสือบูด

3. ชาวภาคใต้บันทึกตัวอักษรใต้เส้นบรรทัด เป็นการแสดงออกซึ่งการวรรณ เพราะถือเส้นบรรทัดเป็นครู ถ้าเขียนอักษรเหนือเส้นบรรทัดถือว่าตีตนเสมอครู หรือหัวล้านนอกครู
4. บุคดำเขียนด้วยสีขาว สีเหลือง สีแดง และสีทอง สีขาวใช้ดินสอสีขาวอย่าง ละเอียดอ่อนหรือสีขาวจากเปลือกหอยมุก สีเหลืองใช้รงหรือหรดาล รงเป็น ยางไม้ชนิดหนึ่งสีเหลือง ถ้าเป็นรงทองก็ผสมสีทองลงไปด้วย หรดาลได้แก่ ก้อนดินสีเหลือง ส่วนบุคขาวเขียนด้วยหมึกดำ ก่อนมีหมึกจีนขาวได้นิยม ใช้ลูกสมอป่านำมาต้มจนคายรสฝาดสีดำก่อนล้างสีน้ำตาล แล้วนำมาใช้เป็น น้ำหมึก
5. การห้ามนอนอ่านหรือนอนสวดหนังสือถือว่าเป็นการไม่เคารพต่อหนังสือ เพราะมีความเชื่อว่า หนังสือคือครู บางครั้งผู้นอนอ่านอาจม่อยหลับเป็นผล ให้หนังสือโดนไฟไหม้ หรือไฟอาจลุกลามไหม้บ้านเรือนได้

5. แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้และแบบฝึกหัดบทที่ 4

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1

✓..... 1	✓..... 6
✓..... 2	✓..... 7
x..... 3	✓..... 8
✓..... 4	✓..... 9
✓..... 5.....	✓..... 10

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2

1. นายประตูกษาวังเล่านิทานให้เพชรฆาตฟัง เพื่อต้องการชะลอเวลาให้พิจารณา ความผิดของสุทธีกรรมได้ถูกต้องสาระของนิทานแต่ละเรื่องมีดังนี้ นิทานของ นายประตูกษิตะวันออก สามีและภรรยาเข้าใจผิดคิดว่าฟังพอนเป็นผู้ฆ่าลูก ของตน แท้จริงเป็นผู้ร้าย นิทานของนายประตูกษิตได้ทำพรหมทัตฆ่าสุนัข เข้าใจผิดคิดว่าสุนัขทำร้ายชิตาตน แท้จริงสุนัขห้ามไม่ให้เจ้าหญิงลงไปอาบน้ำ ในสระ เพราะมีอำมาตย์ผู้อิจฉาเอาหลาวแหลมไปปักไว้ใต้สระ นิทานของ นายประตูกษิตเหนือทำวสามลถึงประหารพระยารักษาวัง เข้าใจผิดคิดว่าพระยา-

รักษาวังทำชู้กับชายาตน แท้จริงชายาเป็นผู้ผิด สรุปลงการพิจารณาโทษ ล้วนผิดพลาด ขาดเหตุผล นายประตุนำมาเล่าเพื่อเตือนสติเพชฌฆาตและคนอื่น ๆ

2. สาวแท้ หมายถึงกุลสตรี ผู้มีคุณธรรม

หญิงแสร้ง หมายถึง หญิงแพศยา ชอบนำเรื่องมัวหมองมาสู่ครอบครัว

แม่ม้าย หมายถึง หญิงที่ถูกข่มขืนหรือข่มขืนตาย

แม่แหม่ม หมายถึง หญิงที่กลับหย่าแล้วเสียเอง

3. (1) หลกมือได้กินหมาก หมายถึงมือไม่อยู่นิ่งชอบหาของกิน จึงมีของกิน

เสมอ เช่นได้กินหมาก (หมากพลูเป็นที่นิยมของคนยุคนั้น)

ครั้นหลกปากเขาดำแม่ หมายถึงพูดจาไม่ยับยั้ง ผู้ฟังยอมไม่พอใจ

นะม๊กม๊กซี่แพ้ หมายถึงการชนะบ่อยครั้งยอมมีการพ่ายแพ้ตามมา

ครั้นแพ้นกม๊กเล่า หมายถึงการแพ้บ่อยครั้ง ย่อมมีชัยชนะตามมา

(2) แสดงถึงผู้มีบุคลิกไม่เหมาะสมที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4. วิธีการสอนในภาษิตสูงสอนหลาน เป็นการสอนให้ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ทำนองเยาะเย้ยและเสียดสีอยู่ในที่ ผู้ปฏิบัติตามเกิดความสำนึก ละอายใจ

และกลับได้สติ นับว่าเป็นการสอนที่แยบยล ย่อมได้ผลดีต่อผู้ปฏิบัติ เพราะได้

ตระหนักถึงผลแห่งความชั่วที่ตนประสบ ผลเสียอาจมีบ้างกรณีผู้ปฏิบัติบางคน

มีจิตใจอ่อนแอ อาจหลงชอบสิ่งเหลวไหล กว่าจะสำนึกผลเสียได้ย่อมเสียเวลา

เช่นกัน

ตัวอย่างภาษิตสูงสอนหลาน

“อุตสาห์จี้คร้าน จิ้นชื่อว่ากร แล้วถือตัวอย่า

จะได้มั่งมี ได้ดีหลานอา จี้คร้านดีหว่า อย่าให้ยังไทร”

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3

1. หนังสือชุดคือสมุดไทย หรือสมุดข่อยใช้บันทึกวรรณกรรมทั่วไป หนังสือเพลง

คือสมุดไทย หรือสมุดข่อยใช้บันทึกตำนานพงศาวดารและประวัติศาสตร์

2. นางเล็ดขาวสร้างวัดวาอารามไว้ตามถิ่นต่าง ๆ เช่น สร้างวัดพระงาม และวัด

พระพุทธสีหิงค์ที่เมืองตรัง สร้างวัดไว้หลายตำบลที่นครศรีธรรมราชและสร้าง

วัดเขียนบางแก้ว วัดสทัง และวัดสทิงมหาธาตุที่พัทลุง

3. หมอสดำ = สดำหมายถึงด้านขวา หมอสดำหมายถึงหมอข้างขวา

พะตง = ไม้ไผ่ตง

กัลปนา = ที่ดินและสิ่งอื่นเจ้าของอุทิศผลประโยชน์ให้แก่วัด หรือศาสนา,
ส่วนบุญที่ผู้ทำอุทิศให้แก่ผู้ตาย

4. ปาติกา คือ อุปปาติกา หมายถึงที่เกิดขึ้นเอง นางเลือดขาวและพระยากุมาร
เกิดขึ้นเองในหนองไม้ไผ่ ทั้งสองมีความผูกพันอันเนื่องมาจากเทพกำหนด

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 4

1. ศาสตรา หมายถึงวรรณกรรมภาคใต้ประเภทตำราพยากรณ์ โชคชะตา โดย
บันทึกลงหนังสือขนาดสั้น เรียกบุคคลซึ่งมีภพवादและคำพยากรณ์
บางเล่มเขียนเป็นร้อยแก้วและบางเล่มเขียนเป็นร้อยกรอง ภพवादและเนื้อหา
มักเกี่ยวข้องกับบุคคลในวรรณคดีไทย พุทธประวัติและสอดคล้องกับการให้
เคราะห์ดีและเคราะห์ร้าย
2. ที่เรียกว่า “แทงศาสตรา” เพราะมีไม้เล็ก ๆ แบน ๆ ปลายแหลมคล้ายดาบ
สำหรับสอดหรือแทงเข้าไปในตำราศาสตราตรงกับหน้าใด จึงเปิดหน้านั้น
ออกอ่าน
3. (1) การสละหัวถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ร้าย และนำสิ่งอันเป็นสิริมงคล
มาสู่ผู้นั้น ผู้ที่สละหัวให้ยอมแสดงออกถึงความกตัญญูเช่น หลังจาก
คลอดลูกแล้ว ผู้เป็นแม่จะสละหัวให้หมอต้าเย การสละหัวนั้นคือการรดน้ำ
ลงบนฝ่าผม บางแห่งใช้ผ้าขาวดาดเป็นหลังคา ผู้ที่สละหัวให้จะรดน้ำผ่าน
ผ้าขาวตรงฝ่าผม ผู้ที่สละหัวจะนั่งบนเตียง จึงเรียกขັນเบญจารคน้ำ
(เบญจาหมายถึงเตียง)
- (2) กำนังก่อนเป็นมาตราเงินทองภาคใต้สมัยก่อน 1 ก้อนเท่ากับ 15 เบี้ย หรือ
1 ก้อน เท่ากับ 25 สตางค์ ยกเว้นที่สงขลา 1 ก้อน เท่ากับ 15 สตางค์
ทายชะตาสองก้อนท่านเฮี้ย หมายถึงให้ค่าทายชะตาเป็นเงิน 50 สตางค์
4. ตัวละครในวรรณคดีไทยในตำราศาสตรา เช่น พระสังข์ พระราม ทศกัณฐ์
นางสำมะนกขา พาลี สุครีพ พระลอ นางมโนห์รา และชูชก ตัวละครที่เกี่ยวข้อง
กับศาสตราจะนำพฤติกรรมมาอ้าง เพื่อจะได้ประกอบการทำนายว่าดีหรือ
ร้าย เช่น นางมโนห์ราถูกพรหมณ์นำไปบูชาไฟ แต่ภายหลังนางหนีไปได้
เพราะติดปีกบิน การทำนายจึงบอกไว้ว่าต้นร้ายปลายดีให้ระวังผู้ใส่ความต้อง
สละหัวจึงพ้นเคราะห์

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. พระสุธน และนางเมรีมีพฤติกรรมเหมือนกันคือได้รับความทุกข์ทรมานจากการติดตามคนรักสาเหตุสำคัญที่เกิดจากพระสุธนคือความอาฆาตของปุโรหิตเป็นผลให้พระสุธนออกศึกนางมโนห์ราถูกบูชายันต์ แต่นางมโนห์ราติดปีกบินหนีกลับบ้านเมือง และบอกทิศทางตำรายาสำหรับพระสุธนติดตามนางไว้กับฤๅษี วิธีการต่อมาคือพระสุธนชนะศึกกลับบ้านเมืองและออกติดตามนางมโนห์ราถึงเจ็ดปีเจ็ดเดือน ผลที่ได้รับคือความสำเร็จได้พบกับคนรักตามต้องการ ส่วนนางเมรีนั้น เกิดจากความตั้งใจของพระรถเสนที่เดินทางมาพบนางเมรี เพื่อหวังได้ดวงตานางสิบสองและยารักษาตา พร้อมทั้งมะงั่วรู่หาวมะนาวรู่ให้ของนางยักษ์ เนื่องจากฤๅษีแปลงสารให้นางเมรีรับพระรถเสนเป็นชายา นางเมรีถูกพระรถเสนมอมเกล้าจนหมดสติและพระรถเสนขโมยสิ่งของดังกล่าวขึ้นม้าหนีไป นางเมรีออกติดตามด้วยความทุกข์ทรมาน จนถึงฝั่งทะเล ผลที่นางได้รับคือความทุกข์ทรมาน และเสียชีวิตในที่สุด
2. (1) ห้ามเชื่อกันโดยขาดการไตร่ตรอง ดังทศกัณฐ์เชื่อหนุมาน จนหนุมานขโมยกล่อंबरรjúหัวใจพญายักษ์ได้สำเร็จ
(2) พี่สาวสิบเอ็ดคนเอาเชือกร้อยตาปลาทั้งสองข้าง โดยร้อยปลาคนละตัว ส่วนนางเกาน้องสุดท้องร้อยตาปลาเพียงข้างเดียว ชาติต่อมาพี่สาวสิบเอ็ดคนถูกนางยักษ์ควักดวงตาทั้งสองข้าง ยกเว้นนางเกาถูกควักดวงตาเพียงข้างเดียว
(3) พิธีกรรมขึ้นเบญจารคน้ำ พรหมณ์ทำประทักษิณรอบแท่นเบญจา แล้วนำเทียนมาจุ่มในขันน้ำ พวกผู้ใหญ่ในวังมาพร้อมหน้าพร้อมตาเพื่อทำขวัญโอรส
3. ตัวอย่างความเชื่อในเรื่องมโนห์รา nibat ได้แก่ความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน ดังนางจันเทวีฝันว่าพระสุธนถูกพระเจ้าจันทรภาณุประหารแล้วชักตบไตใส่พุ่งออกพันรอบเมือง โลหิตไหลนองทั้งสี่ทิศ ผ้าทรงพระสุธนหลุดปลิวไปในนภากาศ จึงมีการทำนายความฝันว่าดีหรือร้าย ความฝันดังกล่าวนี้นางมโนห์ราทำนายว่าดี เป็นมงคลแก่พระสุธน แต่ปุโรหิตผู้คิดร้าย แสร้งทำนายในทางอัปมงคล คือพระสุธนจะพ่ายแพ้สงครามและบ้านเมืองถึงกาลวิบัติ เป็นผลให้นางจันเทวีต้องเชื่อปุโรหิตมากกว่าเชื่อนางมโนห์รา ความเชื่อขั้นต่อมาคือ การสะเดาะเคราะห์ร้ายจากความฝันด้วยการบูชายันต์นางมโนห์รา

4. – นางสาวเกาแก้ว หรือนางเกาในเรือพระรถเมรี นางสาวเกาแก้วเป็นลูกสาวคนที่ 12 หรือคนสุดท้ายของเศรษฐีพรหมจัน นางสาวเกาแก้วเป็นมารดาของพระรถเสน ลักษณะนิสัยของนางเป็นใจบุญและฉลาด เช่นตอนนางสืบสองถูกขังในอุโมงค์ทุกคนต่างกลอดลูกด้วยความโกรธแค้นสามี่ จึงตกลงกันว่าเมื่อคนใดกลอดลูกจะแบ่งเนื้อลูกให้พี่น้องทุกคนกินเป็นอาหาร นางสาวเกายอมอดและเก็บเนื้อส่วนแบ่งไว้ เมื่อคราวตนกำเนิดบุตรชายจึงนำเนื้อที่เก็บไว้นั้นแบ่งให้พี่ ๆ บุตรของตนจึงรอดชีวิต
- นางสนทรา คือนางยักษ์เมืองดาววัน มีนิสัยอาฆาตพยาบาท นางสนทราสามารถแปลงร่างอย่างมนุษย์ นางไปสร้างศาลาพักอาศัยอยู่ในป่า ต่อมานางสืบสองหลงทางมาพบศาลาหลังนั้นนางยักษ์แปลงก็เล็งดูด้วยความยินดี ภายหลังนางสืบสองรู้ความจริง จึงพากันหนีนางยักษ์ จนกระทั่งนางสืบสองไปเป็นชายาพระรถสิทธิ์ นางสนทราด้วยความพยาบาทแปลงตนเป็นสาวสวยชื่อสมมุตา นางได้ทำเสน่ห์ให้พระรถสิทธิ์รับนางเป็นชายา และขังนางสืบสองไว้ในอุโมงค์ พร้อมกับควักดวงตานางสืบสองไปเก็บไว้ที่เมืองดาววัน จากความพยาบาทนางจึงส่งพระรถเสน บุตรนางเกาไปให้นางเมรีเป็นผู้กำจัดแต่ไม่สำเร็จ เพราะฤๅษีช่วยแปลงสารให้นางเมรีรับพระรถเสนเป็นสามี ภายหลังนางสนทราถึงแก่ความตาย เพราะพระรถเสนทำลายกำแพงที่ห่อดวงใจนางมาร
- นางสุภาคี คือภรรยาของพรานเนสาท และมารดาของสุบินลักษณะนิสัยของนางสุภาคีมีความรักลูก ตั้งใจให้ลูกมีความสุขทางโลกและมีศศกดิ์อย่างสามี่ของนาง แต่นางผิดหวัง เพราะสุบินต้องการมีความสุขทางธรรมหวังบวชเป็นสามเณร นางสุภาคีพยายามคัดค้านไม่เห็นด้วยกับบุตร เพราะหลังจากสามี่ถึงแก่กรรมแล้วฐานะนางยากจน ต้องเก็บผักหักพื้นขายมีความหวังแต่บุตรชายช่วยแก้ปัญหา ภายหลังนางได้สติจากยมทูต เพราะยมทูตนำนางไปนรกภูมิ นางสุภาคีได้ยัดชายจิวรของสามเณรสุบินพ้นจากไฟนรก เมื่อนางฟื้นขึ้นมาที่สำนักในบุญบาป และตัดสินใจบวชเป็นชี
- นางสมุทกเวหา คือนางยักษ์แห่งเมืองภคยักษ์ นางมารมีนิสัยดุร้าย และพยาบาท เช่น จับท้าวพรหมทัตเป็นสามี่ ต่อมาจะกินสามี่เป็นอาหาร เมื่อท้าวพรหมทัตทำสัญญาแลกเปลี่ยนขอชีวิตให้นางมารกินชาวเมืองพรหมกุสแทนวันละพันคน จนกระทั่งกลายเป็นเมืองร้างและท้าวพรหมทัตก็ตกเป็นอาหารของนางมารร้าย ตัวอย่างความพยาบาทเช่น นางสมุทกเวหาต้องการ

กำจัดนางดาราลูกสะใภ้คือให้ทำงานหนักแสนหนักและมีข้อแม้ว่าถ้านางดาราท่าไม่ได้สำเร็จจะต้องโทษ แต่นางดารากะทำสำเร็จทุกครั้ง เพราะพระกายโศทคอยให้ความช่วยเหลือ ภายหลังนางมารตั้งตนเป็นคนดี เพราะพระกายโศทเทศนาสั่งสอนให้เห็นบาปบุญ

5. เราได้ความรู้เกี่ยวกับพญาหงส์ เช่นรู้นิคมของหงส์ เป็นต้นว่าหงส์ขาว หงส์เหลือง หงส์เขียว หงส์ลาย และหงส์แดง ความรู้เกี่ยวกับคติคำสอน เช่น “มีนกจึงมีแร้ว มีสระแก้วจึงมีบัว มีขูจึงมีฝว กลดวงล้อให้หลงไหล” ที่สำคัญคือการชี้ให้เห็นหลักธรรมอันเป็นแนวของเรื่องได้แก่ การแสดงผลกรรมของตัวละคร อาทิ พญาหงส์ผู้ตั้งมั่นในคุณธรรม แม้แต่ผู้ปองร้ายหวังจะจับตนก็ไม่สามารถกระทำสำเร็จ

6. แนวตอบกิจกรรมการเรียนรู้และแบบฝึกหัดบทที่ 5

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1

1. เรื่องพระวรวงศ์มีความเกี่ยวข้องกับอำเภอคีรีรัฐนิคม และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะมีนิทานพื้นบ้านในอำเภอดังกล่าว เช่นปลายคลองยัน อำเภอคีรีรัฐนิคมเป็นที่ตั้งแดนเศรษฐีโลกัน อำเภอไชยาเป็นที่ตั้งเมืองศุสสา
2. สารัตถะของเรื่องพระวรวงศ์ คือการแสดงผลแห่งกรรมและยังสะท้อนให้เห็นภัยจากคนพาล และความทุกข์จากความรัก มีความสอดคล้องกับตัวละครคือพระวรวงศ์ และพระสุริยมาศ รวมทั้งตัวละครฝ่ายธรรมะ ย่อมประสบความสำเร็จ และฝ่ายอธรรมเช่นนางกาไวย ไวยทัต ฝ่ายอธรรมย่อมประสบความสำเร็จเป็นกฎแห่งกรรม ตัวละครฝ่ายธรรมะดังกล่าวได้รับความกตัญญู อันเป็นภัยจากฝ่ายพาล เช่นท้าวมงศาอุกขายเม่าสุเมณฑา ทำเสน่ห์จนพระวรวงศ์และพระสุริยมาศถูกขับไล่ออกจากบ้านเมือง กรณีความรักระหว่างพระวรวงศ์ กับนางคารวี มีอุปสรรคขัดขวางนานัปการ เช่นเศรษฐีโลกันพยายามกลั่นแกล้งจนพระวรวงศ์กลายเป็นนักโทษ แต่ด้วยความดีและความสามารถเป็นผลให้พระวรวงศ์และนางคารวีสมหวังในความรัก
3. ที่นี้ชี้จักจักเป็นฟักทอง
หมายถึงของต่ำกลายเป็นของสูง ชี้จักและฟักทองต่างเป็นพืชประเภทไม้เถา แต่ฟักทองมีประโยชน์และมีคุณค่าต่างจากชี้จัก สำนวนนี้ชี้ให้เห็นของไร้ค่ากลายเป็นของมีราคา

- ครั้งนี้ท่านสนุก เหมือนเราชาวคุกได้ขึ้นปรา
เหมือนหมูได้กินสา เหมือนสุนัขกินอาจม
หมายถึงคนพาลได้ช่องได้โอกาสในสิ่งที่ตนต้องการ ดังชาวคุกได้ขึ้นปราสาท
หมูได้กินกากอาหารและสุนัขได้กินของสกปรก
- 4. ความเชื่อที่เด่นมาก ก็คือการทำยาเสน่ห์ โดยยายเฒ่าสุเมณฑาเป็นผู้กระทำ เพื่อ
หวังให้ท้าววงศาเกลียดนางวงศ์สุริยา และรักไคร่ นางกาไวย ยาเสน่ห์ประกอบ
ด้วยบัตรแผ่นธณี คงคามิไหล ยอดเขาไกรไทย ม่านนางวัง ผัวกล่อมเมียนอน
ดอกกรักซ้อนและดอกยมโดยนำส่วนผสมดังกล่าวนี้ประสมกับชันนกเงือก
เสร็จแล้วคลุกเคล้ากับขี้ผึ้งและลงแก่นจันทร์
- 5. ประเพณีเกี่ยวข้องกับพรหมณ์ คือ การฝังเสาหลักเมืองโดยกล่าวถึงหลักประโคน
หรือหลักเมืองผุสสา พญายักษ์ฝังไว้ในสระน้ำกรด พระวรราชองค์อนเสานี้ได้สำเร็จ
เกี่ยวกับเสาหลักนี้ พรหมณ์เชื่อว่าอสุรช้อกรุงพาลีทำหน้าที่รักษาหลักเมือง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. (1) กลาโหม คือกรมทำหน้าที่ควบคุมหัวเมืองปักษ์ใต้ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์
(2) พูดถึงลักษณะการปกครองท้องที่ของหัวเมืองปักษ์ใต้สมัยนั้นมีเจ้าเมือง
เป็นผู้ปกครองเมือง หมั่นแขวงเป็นผู้ปกครองแขวงเป็นต้น เมื่อมีการ
เกณฑ์ผู้คนไปใช้แรงงาน บรรดาผู้ปกครองเหล่านั้นส่งตัวแทนหรือทนาย
ไปบังคับชาวบ้าน ทนายใช้อำนาจจูดคร่ำชาวบ้านตามอำเภอใจ
2. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้หัวเมืองปักษ์ใต้อุดมสมบูรณ์ เพราะลักษณะภูมิศาสตร์
เอื้ออำนวย คือเป็นเมืองชายทะเล มีที่ราบและป่าเขา จึงอุดมด้วยทรัพยากร
ธรรมชาติ ดังบทกวีเรื่องนายตัน บรรยายผลิตผลทางการเกษตร

“พรั่งน้ำให้นายจันทร์	กับนายซันซันไปเหนือ
ชื้อพลูสักห้าร้อย	ทั้งกล้วยอ้อยสักตำเรือ
ดีปลีลูกมะเขือ	ตำเรือใหญ่ใส่ให้เต็ม

4. ข้าพเจ้าเห็นด้วยกรณีวรรณกรรมสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม เช่น ความ
เชื่อและประเพณี โดยมีพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญอันให้เกิดความเชื่อ เรื่อง
กรรมและบุญกรรม ส่วนความเชื่อดั้งเดิม ได้แก่ ความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติ
และไสยศาสตร์ ก็ยังปรากฏในเรื่องคาถาอาคม เครื่องรางของขลัง และเสน่ห์

ยาแฝด ความเชื่อถัดมาเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ได้แก่ความเชื่อเกี่ยวกับทวยเทพ ด้านประเพณีก็พูดถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับทำขวัญ ชื่นเบญจารตน์ และศิลปะการแสดงต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 3

1. วรรณกรรมภาคใต้ประเภทลายลักษณ์ มักสะท้อนอารมณ์ขันของชาวบ้าน อาทิ เรื่องนายตันแสดงอารมณ์ขันอันเกิดจากปฏิภาณการแก้ตัวของพระเอกตาบอด เช่น ตอนยกขบวนขันหมากไปบ้านเจ้าสาว เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวแล้วแทนที่เจ้าบ่าวจะขึ้นบันไดบ้าน กลับเดินเลยไปได้ถุน เมื่อถูกทักท้วง เจ้าบาวก็แก้ตัวว่า
“เพื่อนแก้ทันที่ รอดตงตรงนี้ เหมือนจะหักราน
คนนั่งมากมาย ใครจะคำทราน แต่ไม่มั่งทราน มันแข็งเหลือใจ”
นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมอีกหลายเรื่อง แสดงอารมณ์ขันในแง่ต่าง ๆ
2. แสดงอารมณ์ขันในเชิงล้อบุคลิกของผู้หญิงที่จีหเร่และนิสัยไม่ดี
3. – ก้อนไม่ถึงหลังกว่า ก้อนเป็นมาตราเงินโบราณ มีค่า 25 สตางค์ ยกเว้นสงขลา มีค่า 15 สตางค์ หลังหมายถึง สลึง หรือ 25 สตางค์
– เชลื้อขลัว หมายถึง พุดสับสน จับใจความไม่ได้

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. หลักการวิเคราะห์วรรณกรรมมาพิจารณา เรื่องพระวรวงศ์ โดยใช้หลักพิจารณา รูปแบบเนื้อหา และความไพเราะของการใช้ภาษา เกี่ยวกับเนื้อหานั้นพิจารณาถึงสารตละ บทบาทตัวละครดีเด่น ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม
2. หลักฐาน คือ นิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับอำเภอกีร์รัฐนิคมและอำเภไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งวรรณกรรมของพระเทพรัตนกวี อดีตเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. หัวเมืองปักษ์ใต้สมัยอยุธยาขึ้นกับกรมท่า สมัยรัตนโกสินทร์ขึ้นกับกรมกลาโหม สมัยการปฏิรูปการปกครอง ครั้งรัชกาลที่ 5 บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย ลักษณะหัวเมืองมีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง หมื่นแขวงเป็นผู้ปกครองแขวง พันเป็นผู้ปกครองตำบล และผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน
4. ภาษาถิ่นภาคใต้ ได้รับอิทธิพลคำยืมภาษามลายูเกี่ยวกับชื่อลมและทิศทางที่

ลมพัด เช่น ลมอุตรา ชาวใต้เรียกลมดาหระ หมายถึงลมพัดมาจากทิศเหนือ ตรงกับทิศเหนือภาษามลายูว่า อุตระ หรือลมพริต หมายถึงลมที่พัดมาจากทิศ ตะวันตก ตรงกับภาษามลายูว่า บาร์ต หรือลมพัททยา หมายถึงลมพัดมาจาก ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ตรงกับภาษามลายูว่า บาร์ตดาฮา

7. แนวตอบกิจกรรมและแบบฝึกหัดบทที่ 6

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 1

1. คำในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 ตรงกับภาษาถิ่นใต้ เช่น
ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอดมาที่เมืองตาก
ที่ หรือ ท่อ หมายถึง ตี กระทบ ภาษาถิ่นใต้ออกเสียงเป็นทอ
หมายถึง ชน หรือขวิด เช่น วัวทอ หมายถึง วัวใช้เขาขวิด
ดินนอนและห้านอน หมายถึง ทิศเหนือและทิศใต้ ภาษาถิ่นใต้ยังคงใช้พูด
และความตรงกัน
ใครจักมก หั่ว หั่ว
หั่ว หมายถึง หั่วเราะ ตรงกับภาษาถิ่นใต้
2. ลิว = ขว้าง, ปา
หับ = ปิด
พี = อ้วน
กระได = เคย, ไตตัว = เคยตัว
จาน = ราง จานน้ำแกง หมายถึง รางน้ำแกง
3. (1) บางคนก็ดำแตกตันว่าอืชาติชั่ว เสียแบบอย่างเสียชาติเกิด
(แตก = แดกตัน, ประชด)
(2) นางตื่นนอนและปลุกสามี นางไม่สามารถฝันทนได้เลยตัวสั้นและอาเจียน
(รอก = อาเจียน)
(3) เหม่ วันทอง จ่องหอมมาก มาพูดพาลเอาความผิดจากกูหรือ
(จ้าน = มาก)

กิจกรรมการเรียนรู้ครั้งที่ 2

1. เพลงร้องเรือเกี่ยวข้องกับวรรณคดีไทย เช่น นำพฤติกรรมของตัวละครมาสอดใส่ในเพลงร้องเรือ ส่วนใหญ่มักเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของชาวบ้านด้วย เช่น

- พวหาว่าตากไก่อ่าโยตี

กำขำ จำปาอะสละใหญ่

ล่าโย = ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ขึ้นอยู่ทางภาคใต้

กำขำ = ต้นมะหาด

จำปาอะ - จำปาอะ = ชื่อตระกูลขนุนชนิดหนึ่ง กลิ่นหอมแรง

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. วรรณคดีไทย และวรรณกรรมภาคใต้มีความสัมพันธ์ในเชิงภาษา เช่น คำศัพท์ภาษาถิ่นได้หลายคำต่างปรากฏในวรรณกรรมลายลักษณ์ภาคใต้ และวรรณคดีไทย แต่ปัจจุบันคำศัพท์เหล่านั้นบางคำกลายเป็นคำโบราณ และเลิกใช้ในภาษามาตรฐาน หรือภาษากลาง แต่ยังคงใช้ในภาษาถิ่นได้ ดังตัวอย่างคำศัพท์ในลิลิตโจงการแข่งน้ำ

“ชื่อทนต์ที่ตัวโตรด

ลมฝนฉาวทั่วฟ้าช่วยดู

ฟ้าจรโลดลิวขวาน

ขุนกล้าแก้วขึงช่วยดู”

คำศัพท์โบราณในวรรณคดีเรื่องนี้ ตรงกับภาษาถิ่นในวรรณกรรมภาคใต้และภาษาถิ่นใต้ในปัจจุบัน คือ คำว่า ฉาว = ดั่ง, อ้ออิ่ง ลิว = ขว้าง

2. วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ มักปรากฏในวรรณกรรมลายลักษณ์และมุขปาฐะสาเหตุเพราะเรื่องนี้เป็นที่นิยมของชาวบ้านในอดีต นอกจากเป็นวรรณกรรมโดยตรงแล้ว ยังนำไปใช้ในศิลปะแขนงต่าง ๆ ด้วย เช่น การแสดงหนังตะลุง ภาพวาดหรือภาพปั้น

ตัวอย่างรามเกียรติ์ในวรรณกรรมลายลักษณ์มีทั้งเรื่องรามเกียรติ์โดยตรง เช่น รามเกียรติ์ฉบับบ้านควนเกย อ.ร่อนพิบูลย์ จ.นครศรีธรรมราช นอกจากนี้ปรากฏรามเกียรติ์บางตอนในวรรณกรรมประเภทนิทาน วรรณกรรมพยากรณ์ หรือศาสตร์ และวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ส่วนวรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น เพลงร้องเรื่อง บทขับมโนห์ราที่ได้รับอิทธิพลเรื่องรามเกียรติ์เช่นกัน

3. ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่ว่าวรรณคดีไทยหรือวรรณคดีมรดกบางเรื่องคือผลจากวรรณกรรมพื้นบ้าน ตัวอย่างเช่น วรรณคดีประเภทบทละครนอก และวรรณคดีประเภทนิทานชาดก ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านมาก่อน กวีเมืองหลวงหรือกวีราชสำนักอาจนำมาปรับปรุงหรือแต่งใหม่ หรือยังคงลักษณะเดิม

เลขการประเมินผลหลังเรียน

1-1	11-4	21-2	31-2	41-1
2-2	12-4	22-4	32-1	42-3
3-3	13-3	23-1	33-4	43-2
4-4	14-2	24-3	34-3	44-4
5-4	15-1	25-1	35-3	45-3
6-1	16-4	26-2	36-2	46-1
7-2	17-3	27-3	37-1	47-4
8-2	18-4	28-4	38-4	48-1
9-2	19-2	29-1	39-4	49-2
10-1	20-1	30-3	40-2	50-3